

АНАЛІЗ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

*Бобро І.І., Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

Науковий керівник – к.е.н., доцент Луценко О.А.

Демографічна ситуація - це прояв особливостей відтворення населення по основних його процесах в конкретних умовах місця і часу. У сучасній Україні демографічна ситуація відрізняється великою гостротою і напруженістю. Вона визначається структурою населення і характером його руху, видами, типами і режимом відтворення, рівнем народжуваності і смертності, кількістю шлюбів та розлучень. У основі всіх цих процесів лежить соціально-економічне положення країни

Демографічна криза, яку переживає Україна останніми десятиріччями, вважається однією з основних реальних і потенційних загроз національній безпеці країни у соціальній та гуманітарній сферах. Втрати людського капіталу через високу смертність істотно впливають на економічний, військовий та інтелектуальний потенціал держави. Передчасна смертність призводить до скорочення тривалості життя та загрожує прогресивному суспільному розвитку і процесу відтворення населення [1].

Сучасна демографічна ситуація характеризується збереженням тенденції скорочення чисельності населення України, його економічно активної частини і питомої ваги зайнятості населення. Згідно даних Державного комітету статистики, в Україні проживало на кінець 1990р. – 54,94 млн чол.; а згідно з останнім переписом населення, який проводився в 2001р.- 48,4 млн чол [2]. В табл.1 наведено динаміку рухів населення України.

Таблиця 1

Динаміка природного і механічного рухів населення

Показники\Роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Постійне населення	45,7	45,6	45,5	45,4	45,2	42,8	42,6
Природний рух:							
к-т народжуваності‰	10,8	11,0	11,4	11,1	10,8	10,7	10,3
к-т смертності‰	15,2	14,5	14,5	14,6	14,7	14,9	14,7
природний приріст(скорочення)	-4,4	-3,5	-3,1	-3,5	-3,9	-4,2	-4,4
к-т життєвості, %	71,3	75,6	78,5	76,0	73,6	69,2	68,0
Механічний рух:							
к-т прибуття‰	6,5	6,3	6,4	6,2	12,0	12,4	6,0
к-т вибуття‰	6,5	6,3	6,4	6,2	11,5	12,1	5,8
Міграційний приріст (скорочення)	-	-	-	-	0,5	0,3	0,2

*Складено і розраховано автором за даними [2]

Дані табл.1 свідчать про природне і механічне скорочення чисельності населення протягом останніх п'ятнадцяти років. Як і в глобальному масштабі, в Україні відбувається урбанізація - зростання частки міських жителів. Найбільш швидко зростає чисельність населення великих міст – Київ, Харків, Дніпропетровськ, Донецьк, Одеса – за рахунок прибуття населення з невеликих міст і сіл в пошуках роботи.

Серед регіональних проблем необхідно відзначити особливо низьку народжуваність в Чернігівській, Черкаській, Полтавській, Сумській, Вінницькій областях України, а також деформовану у бік збільшення частки населення старшого віку і абсолютне переважання в цій структурі жінок. Щодо стосовно питомої ваги чоловічого і жіночого населення то їх питома вага залишається у постійних пропорціях і знаходиться на рівні 46 і 53% відповідно. Цей дисбаланс у співвідношенні статей негативно впливає на демовідтворювальні процеси в суспільстві. Крім того, за даними статистики охорони здоров'я більше 20% молодих жінок за станом здоров'я не можуть народжувати дітей [3].

Низька народжуваність та пов'язане з нею незабезпечення самовідтворення населення стали феноменом і основним викликом для багатьох європейських країн. У цьому плані Україна

не є винятком. Проте в Україні це поєднується з різким погіршенням здоров'я населення, у т.ч. репродуктивного віку, високим рівнем смертності. Специфіка співвідношення між динамікою народжуваності й смертності населення України зумовлює особливості перебігу процесу старіння населення, який за останні десять років характеризується тенденцією до зростання частки осіб у віці, старшому 65 років, (2002р. – 14,4%, 2016р. – 17,3%). Для України характерні також суттєві відмінності щодо рівня старіння населення залежно від типу поселення. Значно вищим рівнем постаріння вирізняється сільське населення, віковий склад якого «знесилений» масовою міграцією молоді та осіб середнього працездатного віку у міста. Тож найстарішим демографічним контингентом в Україні наразі є сільські жінки [4].

Слід зауважити, що демографічні процеси не можуть залишатися поза увагою держави, оскільки вони торкаються найважливіших сфер життя людей і розвитку суспільства. З метою дії на процеси відтворення населення і на позитивні процеси в цьому напрямі держава проводить демографічну політику, яка є частиною соціально-економічної політики. У разі потреби зростання чисельності населення, як це має місце в Україні, держава впливає на процеси відтворення населення через стимулювання певної демографічної поведінки людей, що пов'язано з плануванням сім'ї, часом появи першої дитини, вибором бажаного числа дітей, інтервалом їх народження [5].

Демографічна політика України в сучасних умовах повинна бути направлена не тільки на стимулювання народжуваності, але і на зміцнення сім'ї, підвищення матеріального добробуту людей, зниження захворюваності і смертності. Проте заходи, щодо управління процесами відтворення населення, не дають швидких результатів.

Демографічна поведінка людей вельми консервативна і змінити її досить важко. Як правило, результати демографічної політики виявляються через багато років і навіть десятиліття. Тому стимулювання тих або інших процесів відтворення повинне відповідати довгостроковим інтересам розвитку економіки.

Демографічна ситуація потребує постійного контролю з боку держави. За даними Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України зменшення українського населення в результаті смертності продовжується катастрофічними темпами. За зауваженням міністерства соціальної політики України, катастрофічне зменшення чисельності населення України є однією із головних загроз для країни, яка посилюється ще і політичними конфліктами, які розколюють Україну. Питання поліпшення умов для покращення демографічної ситуації в країні – одне із основних завдань державної влади.

Література.

1. Шевчук П.Є. Сучасні зрушення у регіональній диференціації смертності та тривалості життя в Україні / П. Є. Шевчук // Демографія та соціальна економіка. – К. : НАН України, Ін-т демогр. та соц.дослідж. ім. М. В. Птухи НАН України, 2007. – № 2. – 24–37 с.
2. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Пирожков С. І. Демографічний фактор у глобальній стратегії розвитку України / С. І. Пирожков // Демографія та соціальна політика. – 2004. - 820 с.
4. Терещ В. М. Депопуляція та старіння населення у соціально-економічному контексті / В. М. Терещ // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 2. – 143 с.
5. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : [монографія] / [Варналій З. С., Воротін В. Є., Куйбіда В. С. та ін.] ; за ред. З. С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – 89 с.

